

SVETO PISMO V BOGOSLUŽJU

Ko naroča liturgična konstitucija, naj se v bogoslužju vernikom »bolj bogato pripravi miza božje besede« (čl. 51), ne zapoveduje nič novega, ampak samo naglaša to, kar je v Cerkvi vedno bilo, pa se ni vedno dovolj skrbno izvajalo. Branje in razlaga svetega pisma je bilo v Cerkvi vedno sestavni del bogoslužja; v predkrščanski dobi pa celo edinstveni element. Kar je sveti zakrament pri evharistični daritvi, to je branje svetega pisma pri besednem bogoslužju. Preden se moremo udeležiti evharistične skrivnosti, mora božja beseda napolniti naša srca in jih pripraviti na sprejem novozavezne skrivnosti. Ljudi je treba poklicati k veri in spreobrnjenju. »Kako naj ga vendar kličejo, v kogar niso verovali? Kako pa naj verujejo v tistega, o komer niso slišali? In kako naj slišijo, če niso poslani?« (Rimlj 10, 14, 15).

Pouk je pred daritvijo. Z daritvijo priznamo Boga za svojega Stvarnika in svojo odvisnost od njega. Brez vere v Boga in brez vere, da je Bog tistim, ki ga iščejo, plačnik (Hebr 11, 6), daritve sploh ni. »Zato Cerkev nevernim razglaša oznanilo odrešenja, da bi vsi ljudje spoznali edinega pravega Boga in katerega je poslal, Jezusa Kristusa, ter da bi se spreobrnilo s svojih potov in se spokorilo. Vernim pa mora vedno oznanjati vero in pokoro ter jih pripravljati na zakramente, jih učiti spolnjevati vse, kar je Kristus zapovedal, in jih pridobivati za vsa dela ljubezni, pobožnosti in apostolata. Po teh delih naj postane očitno, da kristjani sicer niso od sveta, pa so vendar luč sveta in svojega Očeta proslavljajo pred ljudmi« (čl. 9). Potrebna je torej misijonska pridiga, ki neverne šele pripravlja na dej vero in parenetična, ki verne dramatično iz mlačnosti in jih nagiba k daritvi.

Oznanjevanje evangelija mora v poslušajočem zbuditi reakcijo vere. Vera ni človekova naravna zmožnost, ni isto kot naravno spoznanje. Preden človek obudi nadnaravno vero, se mora srečati z živim Kristusom, ki je v oznanjevanju Cerkve trajno navzoč. »Navzoč je v svoji besedi tako, da on sam govori, kadar se v Cerkvi bere sveto pismo« (čl. 7). Človek mora zvedeti za Kristusovo zgodovinsko poslanstvo in dogodke iz Jezusovega življenja zaznati kot individualno srečanje s Kristusom. Evangeljsko oznanilo je govor živega Kristusa; beseda, na katero pričakuje odmev vere. Vera je pritrdilni odgovor na evangeljsko oznanilo. V človekovem

odgovoru na' evangelij je inkarnirana božja beseda in uresničena božja skrivnost. Kar teologi imenujejo sodelovanje človeka, ni nič drugega kot znamenje deležnosti na božjem življenju. To deleženje pa ustvarja poslušanje božje besede. Bog je stopil v odnos s svetom po razodetju. Človeku je razkril svoje notranje življenje. Sredstvo, po katerem se je Bog razodel, je božja beseda. V skrivnosti božje besede spoznavamo Boga, v božji odrešitveni zgodovini pa uresničenje božjega delovanja navzven. Božja mudrost se je vknjižila v svetem pismu, zato je zavzemalo sveto pismo v bogoslužju vedno odlično mesto, ne samo zato, ker je dajalo stari zavezi natančna kulturna navodla, ampak ker daje »mudrost za zveličanje po veri v Kristusa Jezusa« (2 Tim 3, 15). »Sveto pismo je pri bogoslužnih obredih največje važnosti. Iz njega se bero berila, ki se v homiliji razlagajo; iz njega se pojejo psalmi; po njegovem navdihu in spodbudi so nastale prošnje, molitve in liturgični spevi; iz njega dobivajo svojo pomenljivost dejanja in znamenja. Zato je treba za obnovo, napredek in prilagoditev svetega bogoslužja pospeševati tisto prisrčno in živo zavzetost za sveto pismo, ki jo izpričuje častitljivo izročilo vzhodnih in zahodnih obredov« (čl. 24).

V grški cerkvi je sveto pismo med bogoslužjem na oltarju kot simbol pričujočega Kristusa; mi, zapadnjaki, pa komaj vemo, da sta pri maši dve mizi: miza božje besede in miza posvečenega kruha. Obe sta medseboj tesno povezani, ena kot druga je za vernika srečanje z živim Kristusom. V prvi Cerkvi je imelo bogoslužje božje besede izrazit poudarek. Udeležiti so se ga smeli vsi, tudi katehumeni, medtem ko je bilo evharistično bogoslužje namenjeno samo krščenim. Kasneje, zlasti po tridentinskem cerkvenem zboru, so bogoslovci, zaradi krivovercev, bolj naglašali daritveni značaj maše. Moralisti so cerkveno zakonodajo o nedeljski in prazniški maši razlagali navadno tako, da zadošča priti k darovanju, če noče smrtno grešiti. Poudarek se je prenesel na evharistično bogoslužje, kar je sčasoma oslabilo bogoslužje božje besede. Namesto obilnega branja svetega pisma v nadaljevanju (*lectio continua*) nastanejo kratke perikope, namesto homilije po evangeliju, se uveljavlja pridiga izven maše. Mnogi, so prihajali samo k daritvi in nič več k pouku. Sinode so take razvade grajale in vernike učile, da zadosti zapovedi samo tisti, ki je navzoč pri celi maši. Cerkev danek ne stavlja več evharistično bogoslužje pred besedno, ampak uči, da sta oba

dela, ki sestavljata mašo, »namreč bogoslužje božje besede in evharistično bogoslužje, tako tesno povezana, da tvorita eno samo bogoslužno dejanje« (čl. 56). Obnovljeno bogoslužje bo spet »bolj na široko odprlo zaklade svetega pisma« (čl. 51). Verniki morajo ob branju in razlagi svetega pisma čutiti, da jih poučuje tisti, ki se bo kasneje skrivnostno daroval.

Če hočemo razumeti današnje bogoslužje božje besede, moramo nazaj do njegovega nastanka, do sinagoge. Zarodek besednega bogoslužja tiči v sinagogi, ne v templju. Bistvo bogoslužja v sinagogi je bilo branje in razlaganje svetega pisma, brez daritve. Če je tempelj predhodnik daritvenega bogoslužja, potem je sinagoga predhodnica besednega bogoslužja. Ker se je besedno bogoslužje razvilo iz sinagoge, si oglejmo sinagogo in njeno bogoslužje. V njem najdemo vse gradbene elemente besednega bogoslužja.

Kako je nastala sinagoga? Iz odpora do templja? Da in ne. Ves judovski kult in postava nista drugega kot spomin na izhod iz egiptovske sužnosti (2 Mojz 12, 14, 24—27; 3 Mojz 23, 41—43). Judovski kult je obnavljanje spomina na zavezo med Bogom in ljudstvom. Kri daritvenih živali potrjuje to zavezo. Medsebojna zaveza se kaže v tem, da Bog daje ljudstvu postavo, ljudstvo pa njej iskazuje pokorščino. Bog bo pričujoč samo, če ga bo Izrael poslušal. V trenutku, ko ljudstvo ne bo več izpolnjevalo njegove zapovedi, bo kult ostal brez vsebine in zato tudi brez učinka. Izrael se more zanašati na kri daritvenih živali samo, če spolnjuje postavo. Brez poslušnosti postavi tudi kri ne zaleže nič. Izrael je pozabil, da ga kulturna dejanja notranje povezujejo z Bogom, zato postaja kult gola zunjanost. Ko preroki zavračajo kult, to delajo zato, ker mu manjka najvišja vrednota, vdanost Bogu. »Mrzim vaše praznike, odklanjam vaše shode! Ako mi darujete žgalne daritve, ne maram njih vonja; vaše jedilne daritve mi niso prijetne, na vaše tolste mirovne daritve se ne ozrem. Spravite izpred mene vrišč svojih pesmi, zvoka vaših strun ne maram poslušati, temveč pravica naj teče ko voda, pravičnost kakor vedno tekoč potok!« (Am 5, 21—24; prim. še Jer 7; Iz 1, 11—17; Oz 6, 6; Mih 6, 6—8; Ps 49).

Po vrnitvi iz babilonske sužnosti (l. 538 pred Kr.) se uveljavi nov tip bogoslužja, ki obstaja v preprostem branju svetega pisma. Tako branje ni več samo sestavni del bogoslužja, ampak njegov bistveni element. Ker je bil tempelj porušen, so se ljudje zbirali na primernem kraju (na trgu,

pri mestnih vratih) in poslušali branje ter razlago svetega pisma nato pa skupno molili. Oblika takega bogoslužja je ohranjena v Nehemijevi knjigi: »Ko je prišel sedmi mesec in so Izraelovi sinovi že bili v svojih mestih, se je ljudstvo enodušno zbralo na trgu pred Vodnimi vrati. Rekli so pismouku Ezdra, naj prinese knjigo Mojzesove postave, ki jo je Gospod zapovedal Izraelu. Duhovnik Ezdra je prinesel postavo pred zbor, pred moške in žene in vse, ki so jo mogli z razumevanjem poslušati, prvi dan sedmega meseca. Od jutranjega svita do poldne je bral iz nje na trgu pred Vodnimi vrati pred moškimi, ženami in tistimi, ki so mogli razumeti; ušesa vsega ljudstva so bila obranjena h knjigi postave. Pismouk Ezdra je stal na lesenem govorniškem odru, ki so ga zato naredili... Ezdra je odprl knjigo pred očmi vsega ljudstva, ker je stal više nego vse ljudstvo; ko jo je odprl, je vse ljudstvo vstalo. Ezdra je hvalil Gospoda, velikega Boga, in vse ljudstvo je s povzdignjenimi rokami odgovarjalo: »Amen, amen!« Potem so se pripognili in poklonili Gospodu z obrazom do tal. Leviti Jozue, Bani, Serebija, Jamin, Akub, Septaj, Odija, Maasija, Kelita, Azarija, Jozabed, Hanan in Falaja so razlagali ljudstvu postavo, ljudstvo pa je stalo na svojem mestu. Brali pa so po odstavkih iz knjige božje postave in razlagali smisel, tako da so razumeli, kar se je bralo« (Neh 8, 1—8).

V judovskem bralnem bogoslužju tiče gradbeni elementi besednega dela maše. Kakor je Ezdra bral pred versko občino iz knjige postave, tako je tudi branje svetega pisma najvažnejši del besednega bogoslužja. Ezdra je bral postavo na lesenem odru, obrnjen proti ljudem, mi beremo berilo in evangelij na vzvišenem prostoru, izpred oltarja, na ambonu, prižnici, tudi obrnjeni proti ljudem. Ko je odprl knjigo, je ljudstvo vstalo in stoje poslušalo, tudi evangelij poslušajo verniki stoje. Po končanem branju je Ezdra hvalil Boga. Navdihnjena božja beseda nagiba človeka k molitvi in hvali. Tudi pri maši povzame duhovnik v glavni mašni molitvi (kolekti) misli in želje zbranih vernikov in prosi v njihovem imenu. Vse ljudstvo je s povzdignjenimi rokami odgovarjalo: amen, amen, s čimer je podana svetopisemska osnova za dejavno sodelovanje ljudstva pri maši (prim. ps 105, 48). »Da bo dejavno sodelovanje vedno boljše, je treba pospeševati množične vzklike, odgovore, petje psalmov, antifone, pesmi ter tudi kretnje in držo telesa« (čl. 30). Po končanem branju so leviti razla-

gali postavo, po evangeliju sledi pridiga, ki v svojem jedru ni drugega kot amplifikacija, aktualizacija svetega besedila. Homilija naj postane sestavni del bogoslužja; »vsaj pri mašah, ki se ob nedeljah in praznikih zapovedanih opravijo ob udeležbi ljudstva, naj se brez važnega vzroka ne opusti« (čl. 52). Daritve ni. Namesto daritve se uveljavi molitev; namesto spomina preteklih dogodkov stopi pričakovanje napovedanih obljub, katere je slišalo ljudstvo pri branju in razlagi postave.

Po večjih mestih v Palestini in izven nje, so gradili shodnice ali molilnice (proseuhé). To so bile pravokotne dvorane, namenjene izključno bogoslužju. Najvažnejši predmet v shodnici je bila skrinja ('aron) v kateri so bili zvitki svetega pisma. Stala je v kapeli, ki je bila zagrnjena z zaveso, pred njo pa je gorela luč. V dvorani je bila prižnica, pritrnjena ali premakljiva, na katero je stopil najprej bralec, za njim pa govornik. Judje so se zbirali v sinagogi ob sobotah in praznikih, navadno v času, ko so se v obnovljenem templju opravljale daritve. Bogoslužje se je pričelo tako, da je nekdo prebral odlomek iz svetega pisma, katerega so po začetni besedi imenovali 'šema (Poslušaj...!). Besedilo je bilo sestavljeno iz treh sestavkov pentatevha: prvi zapoveduje ljubezen do Boga (5 Mojz 6, 4-9); drugi, izpolnjevanje božjih zapovedi (5 Mojz 11, 13, 14); tretji, naj te še resice na obleki spominjajo na božjo postavo (4 Mojz 15, 37-41). To je bila nekaka izpoved vere in za Izraelca najvažnejše versko dejanje.

K shodu je spadala tudi molitev. Takoj po šemaju so molili šemone'esre (Osemnajst), to je 18 kratkih molitvic, ki so izražale čiščenje, pokorščino in upanje v Izraelovega Boga. Predstojnik je začel molitev s pozdravom: hvalite Gospoda. Besede spominjajo na refren, »ker vekomaj traja njegovo usmiljenje«, v 135 psalmu, katerega je očitno izgovarjala množica.

Po šemone'esre so začeli brati sveto pismo. Najprej so prebrali daljši odlomek iz pentatevha. Ves pentatevh so razdelili na odlomke (paraše) tako, da so vsako soboto prebrali po eno parašo. Babilonski Judje so prebrali pentatevh v enem letu. Razdelili so ga na 54 paraš. Palestinski pa v treh letih, imeli so 154 paraš. Obstoja še tretja delitev, na 175 paraš, s triinpolletnim ciklom. Paraše so citirali z začetno besedo tistega odstavka ali s kakšno važno besedo, ki označuje vsebinsko odstavka (1 Mojz 6, 9 paraša Noe). Po palestinskih shodnicah se je branje ločilo tudi po tem, da paraš ni bral en sam

bralec, ampak več, najmanj sedem. Vsak je prebral samo nekaj vrstic. Brali so v hebrejskem jeziku. Če je bilo zaradi razumevanja odlomek treba prevesti v živ aramejski jezik, je to storil bralec takoj; nato je sledil pouk, ki je obravnaval kako misel iz berila. Govoriti je smel vsakdo od navzočih, dejansko pa so govorili samo možje, ki so poznali sveto pismo (Apd 13, 15; Lk 4, 16).

Nato je sledilo drugo branje, vzeto iz knjig, katere so Judje imenovali s skupnim imenom preroki. To je izbor knjig od Jozueta do malih prerokov. Pri izbiri odlomkov so bili bolj svobodni kot pri branju pentatevha in tudi dolžina ni bila natančno določena. S prebranim odlomkom so zaključili bogoslužje, zato so odlomek imenovali haftare (odpust). Po branju iz prerokov je sledila homilija (Lk 4, 16 sl.; Apd 13, 15), čeprav se zdi, da je bila homilija po običajnem redu takoj po prvem berilu (Prim.: Franz Zehrer, Synoptischer Kommentar I. Wien 1962, 158).

Sestanek so zaključili z duhovniškim blagoslovom (4 Mojz 6, 22-27). Če je bil duhovnik navzoč, je dal blagoslov, ljudstvo pa je reklo amen; drugače so samo zmolili prošnjo molitev.

Elemente tega bogoslužja najdemo tudi pri prvih kristjanih. Ko so se kristjani ločili od shodnice, so prevzeli od nje red besednega bogoslužja, ga preželi z novim duhom in združili z evharistično daritvijo. Tako so elementi judovskega bogoslužja postali gradbeni kamni, na katerih je zraslo novo krščansko bogoslužje. S sinagogo se je ujemalo v tem, da so pri bogoslužju brali samo sveto pismo in da sta bili redno vsaj dve berili, od katerih je bilo zadnje vedno vzeto iz evangelijev. Seveda prvi kristjani niso vedno brali nove zaveze, ta je šele nastajala. Cerkve je sprva uporabljala staro zavezo, kakor so jo uporabljali Kristus in apostoli. Kadar je Jezus govoril o svojem mesijanskem poslanstvu, se je vedno skliceval na staro zavezo (Lk 4, 16-21; 24, 27; Jan 5, 39). Stara zaveza je bila od začetka vir krščanske vere in življenja po njej. Kristjani so jo pravilno razlagali, ko so jo naobračali na Kristusa, medtem ko je Judom ostal pravi smisel prikrit. »Njih misli pa so otopele; kajti do današnjega dne ostaja na branju stare zaveze prav tisto zagrinjalo, ne da bi se odgrinjalo, da se v Kristusu odpravlja. Ampak, do danes leži, kadar se bere Mojzes, zagrinjalo na njih srcu« (2 Kor 3, 14. 15).

Poleg starozaveznih knjig se v bogoslužju kmalu uveljavijo novozavezni spisi. Najprej so brali Pavlova pisma po ka-

terih ureja apostol verske razmere v občinah. Pavel naroča, naj se pisma bero vsem bratom (1 Tes 5, 27), »in ko se pismo pri vas prebere, poskrbite, da se prebere tudi v laodicejski cerkvi« (Kol 4, 16). Pisma apostolov so krožila od cerkve do cerkve in bila norma vere in življenja po veri. Pismom so se kmalu pridružili pismeni evangeliji. Tako so se ljudje, ki niso več prišli v osebni stik z apostoli, po branju poučili o tem, kar so apostoli na svoje uho slišali, s svojimi očmi videli in z rokami otipali, o Besedi Življenja (1 Jan 1, 1). Počasi je nastajala zbirka novozaveznih knjig, čeprav spočetka še ni bilo povsem jasno, kateri spisi so navdihnjeni. Med navdihnjenimi so šteli tudi Barnabovo pismo, apokalipso sv. Petra, Klemenovo pismo Korinčanom itd. Posamezne sinode se že ukvarjajo s tem vprašanjem in razlikujejo med kanoničnimi in nekanoničnimi knjigami. Kanonične je dovoljeno brati v cerkvi, nekanoničnih pa ne. Tako zavrača 59 kanon koncila v Laodiceji (1. 360 ali 363) privatne psalme (*idiôtikoi*) kot nepristne in prepoveduje tako branje pri bogoslužju. Do popolne jasnosti glede navdihnjenja novozaveznih knjig je prišlo šele na cekvenem zboru v Kartagini 1. 397. Novozavezni kanon je bil določen. Če so pri maši še brali poročila o trpljenju mučencev, kar dovoljuje cerkveni zbor v Kartagini, so navzoči vedeli, da po njih ne govori Sveti Duh, ampak jih bero zato, da se na zgledih prepričajo o moči Kristusove vere.

Glede izbora in števila beril je vladala pri prvih kristjanih precejšna svoboda. Znano je, da so v prvi krščanski dobi brali sveto pismo v nadaljevanju (*in continuo*). To dokazujejo obsežni komentarji k vsem staro in novozaveznim knjigam, ki so jih sestavili cerkveni očetje in niso v svojem jedru nič drugega kot pismene homilije, katere so imeli očetje po končanem branju pri bogoslužju. Branje v nadaljevanju so najprej prekinili za večje praznike. Branje se je za posamezne primere omejevalo na eno perikopo in tako je v izrazito neli-turgični dobi nastal izbor odlomkov iz evangelijev, kar so današnje perikope. Za cerkev v Galiji je že v 5. stoletju dokazan sistem perikop. V Antiohiji so v 4. stoletju v tednih pred veliko nočjo brali iz Mojzesovih knjig, na veliki teden pa predvsem Joba in Jona s posebnim ozirom na Jezusovo trpljenje. Po veliki noči so brali v nadaljevanju Apostolska dela. Cerkev je izbrala tak odlomek, da je osvetljeval praznično skrivnost. Kadar tega ni bilo mogoče doseči s enim odlomkom, so v perikopo združili dva, miselno sorodna od-

lomka, čeprav so vmes nekaj vrstic ali poglavij preskočili. (Primerjaj berilo na prvo predpostno nedeljo 1 Kor 9, 24-27; in na sredo po tihi nedelji 3 Mojz 19, 1. 2; 25, 11-19). V gali-kanski liturgiji je bilo tako združevanje perikop nekaj redne-ga. Od tam je znano tudi harmoniziranje evangelijskih poročil. Iz vseh štirih evangelijev je sestavljeno poročilo za veliki četrtak, popis Jezusovega trpljenja za veliki petek.

V rimskem misalu je izbor perikop, če odmislimo glavne praznike, malo posrečen. Perikope so ljudem, ki redno prihajajo v cerkev, znane. Poznanje vsebine zapre uho poslušalcem takoj po prvih besedah, medtem ko večji del svetega pisma ostane neizrabljen. Starozavezne preroške napovedi manjkajo skoraj v celoti, pa tudi evangelijski odlomki še zdaleč ne predstavijo celotnega evangelija. Če bi brali evangelijske v nadaljevanju, bi jih v treh letih prebrali. Potrebo po reformi so čutili že pred 300 leti. Tridentinski zbor je poveril to nalogo komisiji škofov, toda do reforme evangelijskih perikop kljub temu ni prišlo. V dobi liturgične obnove je problem spet oživel. Vatikanski cerkveni zbor je že izdal načelno odločno, »naj se bolj na široko odpro zakladi svetega pisma tako, da se bodo v določenem številu let ljudem prebrali odličnejši deli svetega pisma« (čl. 51). Kako in kdaj se bo to uresničilo, zdaj še ni znano. Iz številnih predlogov lahko sklepamo, da obstoja resnična volja da pride do reforme.

Današnje bogoslužje ima dva berili, apostolsko in evangelijsko. Za berilo moremo vzeti odlomek iz vsake knjige svetega pisma, razen psalmov in evangelijev. Med berilom verniki sede, kar je vpliv stare prakse, ko so z držo telesa in glasom dali poudarek samo evangeliju. Na koncu berila rečemo Deo gratias (v mozarabski in milanski liturgiji reko amen). Čeprav se z izrazom Deo gratias zahvaljujemo, tukaj izraz ne pomeni toliko zahvalo, ampak pristanek na vsebino, dokaz, da smo to, kar smo slišali, razumeli.

Med berili so vpleteni vmesni spevi: stopniški spev, aleluja verz, nadaljevalni spev, slednica. Tudi ti imajo svoj začetek v prvi cerkvi. Apostolske konstitucije iz 4. stoletja naročajo, naj po prvem berilu pevec poje Davidove psalme, ljudstvo pa naj odgovarja. Prvi molilec je psalm začel z alelujo, množica je to za njim ponovila in potem na vsake pol vrstice vpadala z alelujo. Podobno je Atanazij za posamezne primere določil diakona, da je bral pred verniki psalm in ljudstvo je za njim ponavljalo refren. Za 4. stoletje je že

izpričano petje psalmov pri besednem bogoslužju in sicer na način rezponzorijev. Tako branje svetega pisma in molitev, kar je danes osnova besednega bogoslužja, koreninita v prvi cerkvi, ta pa ju je prevzela iz sinagoge.

V vseh liturgijah velja zakon, da se zadnje berilo vzame iz evangelija. Če bi vpoštevali zaporednost svetopisemskih dogodkov ali zapovrstnost novozaveznih knjig, potem bi morali nazadnje brati iz Apostolskih del ali iz Razodetja sv. Janeza. Ker pa odloča vzvišenost, beremo nazadnje iz evangelijev. Kakor se duhovniki v sprevedu zvrste tako, da pride tisti, ki je po redu najvišji, zadnji, tako so tudi evangeliji po vzvišenosti vsebine med vsemi svetopisemskimi knjigami prvi, zato jih beremo nazadnje. Samo evangeljska knjiga je smela biti na oltarju med bogoslužjem, čeprav je bil oltar postavljen samo za najsvetjši zakrament. Evangeliju skazujemo najvišjo čast. Po njem govori Jezus, zato se med branjem pri imenu Jezus priklanjam o knjigi, ne h križu na oltarju. Ko diakon intonira pozdrav, vsi vstanemo. Menihi so odlagali podporne palice, podobne berglam, kakršne imajo še danes v Abesiniji, da jim nadomeščajo klopi. Možje ne smejo imeti pokrivala na glavi. Škofje snamejo mitro, kralji in cesarji odložo krone. Prižgani sveči nas spominjata na živega Kristusa, ki je po svoji besedi navzoč, s kadilom pa mu izkažemo čast in spoštovanje.

Neposredno po evangeliju sledi pridiga. Tako je bilo že v prvi cerkvi, kot poroča sv. Justin in v sinagogi kot vemo iz svetega pisma. Izjeme so redke. (V škofiji Trier po veri, v Franciji in Angliji v poznem srednjem veku po orate fratres in ponekod pred obhajilom). Sobotno branje svetega pisma z razlago je bilo za Jezusa lepa priložnost, da je pred množico povzel besedo in oznanjal božje kraljestvo (Mr 1, 21; Lk 4, 16). Posebno so delali tudi apostoli. (Pavel in Barnaba v Antiohiji pizidski, Apd 13, 15).

Pridiga je bila vedno sestavni del bogoslužja. Edino v času arianizma navadni duhovniki niso smeli pridigati. Tako je bilo v Severni Afriki, Aleksandriji in nekaj časa celo v Rimu in Italiji. Nasprotno pa vemo, da so na vzhodu v 4. stoletju pridigali vsi duhovniki, ki so se udeležili maše, nazadnje pa škof. Proti koncu srednjega veka so pridigo vedno bolj ločili od maše. Ker so jo ljudje začeli zanemarjati, so sinode pogosto naglašale, da zadosti nedeljski zapovedi samo tisti, ki se udeleži pridige in maše. Obnovljeno bogoslužje stavi pridigo spet na pravo mesto. Homilija mora biti vključena v bogo-

služje kot živa beseda Cerkve, kot potvrdilo tega, kad smo pri branju poslušali in kar v prazniku obhajamo. »Močno se priporoča kot sestavni del homilija, v kateri se vse cerkveno leto na podlagi svetega besedila razlagajo verske skrivnosti in načela krščanskega življenja« (čl. 52). Pridiga naj bo prežeta s svetopisemskim duhom. »Naša pridiga bo brez koristi za zveličanje duše, če ne bo koreninila v svetem pismu«, je učil sv. Anzelm. Lateranski koncil (1215) naroča, da mora imeti vsaka škofijska cerkev učenega teologa, duhovnika ali laika, ki bo poučeval sveto pismo! Pod teologijo prve cerkve razumemo predvsem biblične vede in do visokega srednjega veka so bili cerkveni učitelji predvsem razlagalci svetega pisma. Pridiga pa še ni svetopisemska, čeprav se odlikuje po natančnih citatih svetag pisma. S tem, da bodi pridiga Kristusova beseda, niso mišljene Kristusove historične besede, ampak govor poveličanega Kristusa. Kristus govori po ustih pridigarja. On je subjekt apostolskega oznanila. »Namesto Kristusa smo poslani, kakor da Bog po nas opominja« (2 Kor 5, 20). Cerkev ne omejuje božje besede samo na sveto pismo, ampak v neizmernem bogatstvu njene moči aktualizira odlomke božje odrešitvene zgodovine tako, da jih mi spet v določenem času realiziramo. Pridiga ni zgolj pouk, ampak prava iniciacija, ker vernike uvaja v skrivnost mašne daritve. Kot taka spada samo med evangelij in darovanje. Je oživljen evangelij in primeren uvod v ofertorij.

Kaj pričakuje besedno bogoslužje od liturgične reforme? Več svetega pisma. Ne daljše odlomke, ampak boljši izbor. Več razlage svetega pisma. Ne svetne modrosti, ampak božje besede. Samo tako bo človeštvo usmerjeno »v božje in božjemu podrejeno, vidno k nevidnemu, dejavnost k premišljevanju, sedanje pa k prihodnjemu mestu, ki ga iščemo« (čl. 2).

dr. FRANCE' ROZMAN

Kod Uredništva se može dobiti:

Kompletno II i III godište »Službe Božje«,

Zbornik »Zajednička Žrtva«,

Latinsko-hrvatsko i samo hrvatsko izdanje saborske liturgijske uredbe.